

C.1. POPULARNONAUKOWE STRESZCZENIE PROJEKTU

Zaproponowany projekt ma na celu zbadanie tego, w jaki sposób w dwóch społecznościach - Powiśla (woj. pomorskie) oraz Dolnych Łużyc (woj. lubuskie) – kształtują się relacje pomiędzy narracjami pamięci. Narracje pamięci związane są z grupami osadników, którzy po zakończeniu drugiej wojny światowej przyjechali na Ziemię Zachodnie i Północne lub byli zmuszeni je opuścić. W związku z tym, że grup takich było co najmniej kilka, występuje także wiele narracji pamięci. Badania koncentrują się na publicznym oraz prywatnym dyskursie tworzącym obrazy przeszłości. Projekt w warstwie teoretycznej opiera się na pojęciu pola pamięci społecznej. Pole pamięci to koncepcja pola Pierre'a Bourdieu zaadoptowana na grunt badań nad pamięcią przez Annę Sawisz – to względnie niezależny fragment życia społecznego, w którym zachodzi nieustająca rywalizacja o podniesienie pozycji oraz jej utrzymanie. Stawką w polu pamięci jest możliwość jak najszerzego upowszechniania swojej wizji przeszłości. To, co zyskać można przez uprawomocnienie swojej pozycji, to znaczący wpływ na kształtowanie tożsamości zbiorowej. W celu badania społeczności postmigracyjnych – czyli społeczności na Ziemiach Zachodnich i Północnych - koncepcja ta, jako podłoże teoretyczne, umożliwi zbadanie konkurencji pomiędzy poszczególnymi aktorami pola, którzy reprezentują poszczególne narracje pamięci grup osadniczych i lokalnych, do których zaliczyć można jednostki, organizacje, a także instytucje społeczne oraz polityczne.

Poruszana problematyka dotyczy kilku kluczowych obszarów. Po pierwsze, jest to transmisja pokoleniowa pomiędzy członkami rodziny, czyli dyskurs prywatny. Transmisja ta obejmuje opowieści rodzinne, które członkowie rodzin osób przesiedlonych poznają przy rozmaitych prywatnych okazjach. Jednakże w każdym pokoleniu następuje zmiana narracji zgodnie z aktualnymi standardami kulturowymi. Dotyczy to wykorzystywanych pojęć, stosunku wobec wydarzeń historycznych, a także obowiązujących stereotypów. W oparciu o dane uzyskane w wywiadach bezpośrednio z osadnikami, badanie przekazu pokoleniowego umożliwi wskazanie tych elementów, które kształtują lokalne pole pamięci w oparciu o dyskurs prywatny. Po drugie, niezwykle istotnym wymiarem kształtowania pola pamięci są przemiany polityczne. Procesy demokratyzacji pamięci mają swój szczególny wymiar na Ziemiach Zachodnich, gdzie „do głosu” zostały dopuszczone grupy, które wcześniej były wykluczane z dyskursu pamięci. Ważnym aspektem są przemiany przede wszystkim w relacjach polsko-niemieckich i polsko-ukraińskich, które bardzo odbijają się na stosunku wobec dziedzictwa kulturowego. Trzecim elementem pola pamięci w społecznościach postmigracyjnych jest dyskurs wytwarzany przez instytucje. Dotyczy on zarówno organizacji związanych z grupami osadniczymi oraz przedwojennymi mieszkańcami, jak i lokalnych instytucji kultury.

Zakładając, że pamięć społeczna jest podatna na zmiany systemu politycznego, analiza tych zmian będzie konieczna, by określić elementy, które podlegają rewaloryzacji w polu pamięci. W szczególności ważne będą tutaj przemiany, które dokonały się po 1989 roku. Spodziewanym efektem proponowanych badań jest wkład w szeroko rozumiane badania nad Ziemią Zachodnią poprzez opisanie relacji i zależności w pola pamięci w społecznościach postmigracyjnych, które ma odmienny charakter w porównaniu do innych społeczności lokalnych w Polsce. Ponadto, będzie to także możliwość wykorzystania metodologii badań biograficznych w badaniu pamięci zbiorowej.